

УДК 338

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ВІД ПРИПИНЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПІРАТСЬКОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**Чубукова О. Ю., Писанець К. К., Жидков В. О.**

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті розглядається: економічний ефект від припинення використання піратського програмного забезпечення; визначення основних переваг при поступовому переході з піратського до ліцензійного програмного забезпечення; представлені два підходи, щоб наочно показати проблеми піратського програмного забезпечення.

Ключові слова: *піратство, програмне забезпечення, економічний ефект, програмний продукт, авторське право, інтелектуальна власність.*

Сьогодні використання піратського програмного забезпечення являє собою загрозу у вигляді порушення Авторських прав та інтелектуальної власності. У зв'язку з цим необхідним є правильний підхід до вирішення цієї проблеми.

Постановка завдання

Через використання піратського програмного забезпечення втрачають гроші держава, бізнес і користувачі. Кілька років тому компанія IDC підрахувала, що скорочення комп'ютерного піратства в Україні на 10 % за чотири роки могло б принести країні додаткові пів мільярда USD ВВП. Це еквівалент чотирирічної заробітної платні майже 40 тис вчителів в Україні.

Результати досліджень

В Україні згідно з дослідженням Асоціації виробників програмного забезпечення (BusinessSoftwareAlliance), що охопило 32 країни, 69 % користувачів комп'ютерів використовують програмне забезпечення (ПЗ), отримане з нелегальних джерел. У середньому в усіх країнах частка користувачів, які використовують ПЗ нелегально, становить 47 %. В Україні 16 % користувачів завжди отримують ПЗ із нелегальних джерел (купають піратські диски на ринках або завантажують програми з локальних мереж та Інтернету), а 53 % – вчиняють так у більшості випадків. Сьогодні 26 % усіх торговельних точок в Україні, які продають програмне забезпечення для комп'ютерів, активно пропонують саме неліцензійне ПЗ. Високий рівень піратства (40 % і вище) відзначають експерти в таких містах, як Вінниця, Луганськ, Полтава, Черкаси, Кривий Ріг [1].

За експертними оцінками ринок послуг з установаження неліцензійного ПЗ домашніми користувачами становить 11 млн. USD. Ціни за встановлення неліцензійного ПЗ залежно від кількості програм і регіону варіюються від 250 до 800 гривень. Установлення піратського ПЗ може завдавати шкоди і самим споживачам послуг починаючи від втрати продуктивності комп'ютера і закінчуючи розповсюдженням шкідливих програм і втратою особистих даних. За останні два роки щорічно відбувається подвоєння кількості звернень, пов'язаних із проблемами, викликаними зараженням вірусними програмами. Можна зробити висновок про те, що за два роки загроза зросла в середньому в 4 рази. Використання неліцензійного ПЗ – одна з найсерйозніших загроз для легального бізнесу. Крім штрафів, пов'язаних із перевітками, йому загрожує ряд негативних наслідків: втрата довіри клієнтів і самих клієнтів, зниження інвестиційної привабливості, втрата даних, підвищена вразливість, відсутність оновлень ПЗ. Крім того, такий бізнес не зможе ні пройти сертифікацію, ні вийти на міжнародний ринок. За даними інвентаризації у 2011 році в органах виконавчої влади України використовується 45,5 % неліцензійних комп'ютерних програм [1].

Проведений МВС України аналіз викритих протягом 2002-2011 років злочинів, пов'язаних з порушенням авторського права і суміжних прав, свідчить про те, що серед 3364 виявлених злочинів 1842 (55 %) – злочини, пов'язані з порушенням прав на комп'ютерне ПЗ [1].

Світовий софтверний бізнес – ринок інтелектуальної власності (ІВ) у вигляді відчуження майнових прав ІВ, ліцензійних угод про використання ПЗ, баз даних і роздрібних продажів примірників програмних продуктів у супроводі «коробкових ліцензій».

Водночас за останні 5 років в Україні зареєстровано лише 4,5 тисячі комп'ютерних програм і 235 баз даних, хоча створюється їх на декілька порядків більше. Програмне забезпечення постійно перебуває під загрозою несанкціонованого копіювання, що ускладнює отримання правовласником належної винагороди. Слабкі місця вітчизняного софтверного бізнесу – відсутність чи недоліки оформлення нематеріальних активів, не вирішені проблеми з авторами і первинними правовласниками програм для ЕОМ (працівниками) і як наслідок – «торгівля повітрям», введення в оману і порушення податкового законодавства.

Розвитку ІТ-технологій в країні сприятиме здійснення комплексу заходів, спрямованих на використання у всіх сферах діяльності лише ліцензійного програмного забезпечення, зокрема удосконалення законодавства про авторське право і суміжні права щодо використання ПЗ з урахуванням його специфіки та прийняття спеціальних законів України про охорону комп'ютерних програм і про охорону баз даних.

У галузі законодавства необхідно навести системний лад у нормах чинних законів з інтелектуальної власності, в першу чергу тих, що регулюють авторське право розробників комп'ютерних програм, їх відносини з роботодавцями, запровадити організаційно-правові механізми їх використання. Це дозволить знизити рівень піратства та підвищити податкові надходження до державного бюджету. Так, у країнах з рівнем піратства меншим, ніж 30 %, ІТ-сектор економіки продукує більш як 3,5 % ВВП, у країнах з рівнем піратства більшим, ніж 85 %, – менше ніж 1,5 % [1].

Податкова, фінансово-кредитна та інвестиційна політика держави повинна стимулювати розробку програмного продукту (ПП) як вид діяльності та реінвестування доходів софтверних компаній у свій розвиток. У цьому напрямі можливі такі заходи, як зниження ставки соціальних податків для підприємств-розробників ПП, частка витрат яких на оплату праці в собівартості продукції чи послуг перевищує 50 %, звільнення від оподаткування експортних доходів від ліцензійних платежів за ПП, розроблений в Україні, тощо.

Через піратства втрачають гроші держава, бізнес і користувачі. Кілька років тому компанія IDC підрахувала, що скорочення комп'ютерного піратства в Україні на 10 % за чотири роки могло б принести країні додаткові пів мільярда доларів ВВП. Це еквівалент чотирирічної заробітної платні майже 40 тис. вчителів в Україні. При цьому більшість цих коштів залишилося б на внутрішньому ринку, сприяючи появі нових робочих місць і збільшенню податкових відрахувань. У наступному році закінчується цей гіпотетичний 4-річний період, проте додаткових півмільярда в країні так і не з'явиться, оскільки за останні роки рівень піратства знизився лише на 2 процентних пункти до 84 відсотка

Це невелике зниження відбулося в першу чергу за рахунок легалізації великого бізнесу: він починає розуміти, які ризики несе використання піратських продуктів і купує ліцензійне. У той же час ситуація в державному секторі та малому бізнесі залишається катастрофічною: більше 70 % програм у держсекторі піратські, а в деяких

регіонах країни (наприклад, в Луганську) більше 90 % малого бізнесу заробляє гроші, користуючись піратськими програмами.

Саме тому Україна залишається в першій десятці країн з найвищим рівнем піратства. Міжнародна спільнота дуже негативно реагує на такий неефективний захист авторських прав: Україна перемістилися на щабель вище в «Списку 301» – міжнародному списку найбільш злісних «піратів», а недавно Конгрес США визнав Україну однією з найбільш піратських країн світу, що загрожує економічними санкціями [2].

Піратське програмне забезпечення залишається однією з головних проблем інформаційної безпеки і держави, і бізнесу, і користувачів. За даними компанії IDC, кожен четвертий сайт у світі, який пропонує завантаження неліцензійних програм, також завантажує шкідливі програми на комп'ютер. 43 % контрафактного ПЗ у світі, встановленого з диска або завантаженого з Інтернету, несе серйозні ризики, а більша частина цього ПЗ взагалі не працює.

За даними «Майкрософт Україна», 56 % проаналізованих в Україні дисків з неліцензійним програмним забезпеченням містять віруси та інші шкідливі програми, більше 40 % програм в українському сегменті Інтернету завантажуються з шкідливим ПЗ.

Кожен комп'ютер з неліцензійним ПЗ має більше шансів потрапити в контрольовані зловмисниками мережі (так звані ботнети) і стати небезпечною зброєю. Крім того, піратські програми можуть нашкодити і самому користувачеві – за рахунок вразливостей в них можна втратити комерційну або особисту інформацію, дані про кредитні картки та іншу важливу інформацію. Нещодавно був ряд випадків по всій Україні, коли віруси блокували комп'ютери, і зловмисники вимагали гроші за розблокування.

Використовуючи піратське програмне забезпечення ризикують понести втрати не тільки приватні користувачі, але і компанії, які вирішуються на установку неліцензійних програм на робочі комп'ютери. За даними дослідження HarrisonGroup, компанії, що використовують неліцензійне ПЗ, мають на 73 % більше шансів втратити цінну інформацію і на 43 % більше шансів зіткнутися з критичними збоями в роботі комп'ютерних систем, ніж ті, хто використовує ліцензійні програми. При цьому, за даними IDC, вартість відновлення працездатності одного зараженого комп'ютера складає в середньому 1 тис. USD. Якщо ж виникають проблеми, пов'язані з неліцензійним ПЗ, ІТ-адміністратори витрачають зазвичай на 20-30 % більше часу на вирішення цих проблем.

ВВП України на 2014 р. становить 1 454,931 млрд. грн. В Україні кількість користувачів програмного забезпечення близько 80 % , тобто 36 мільйонів. 69 % користувачів використовують неліцензійне програмне забезпечення [5]. Оцінимо середню вартість програмного забезпечення на одного користувача ПЗ 1500 тис. грн. на місяць або 18 тис. грн. на рік (без ПДВ). В пакет програмного забезпечення Майкрософт входять (Windows + пакет MS Office). Проводити дослідження ми будемо на базі Двостороннього підходу.

Перша сторона:

Помножимо кількість користувачів, що використовують неліцензійне ПЗ (це 69 %) на кількість населення, що користується ПЗ:

$$0,69 * 36\ 000\ 000 * 1500 = 37,260 \text{ млрд. грн.}$$

За місяць Український бюджет не наповнюється на суму 37,260 млрд. грн.

За рік Український бюджет не наповнюється на суму 442,120 млрд. грн.

Співвідношення доходів фізичних і юридичних осіб (користувачі ПЗ Microsoft): дохід від юридичних осіб 80 %, а фізичних осіб 20%.

Якщо з цього ПЗ заплатити податок 20 % => в бюджет 1- до ВВП:
 $0,69 * 36\ 000\ 000 * 1800 (\text{з ПДВ}) = 44,712 \text{ млрд. грн. в місяць.}$

За місяць Український бюджет не наповнюється на суму 44,712 млрд. грн.

За рік Український бюджет не наповнюється на суму 536,544 млрд. грн.

Друга сторона:

У 2015 році середня заробітна платня в Україні становить 4500 тис. грн [5].

При середній вартості ПЗ у 1500 тис. грн. на місяць (без ПДВ), тобто 33 % від середньої зарплати в Україні, що користувач програмного забезпечення повинен сплатити $1500 * 33 \rightarrow \text{ПЗ}$

Оцінена базова вартість програмних продуктів становить:

$$0,69 * 36\ 000\ 000 * 18\ 000 (\text{з ПДВ } 21\ 600) = 536,544 \text{ млрд. грн. (22,905 млрд. USD)}$$

Від користувачів які використовують неліцензійне програмне забезпечення держава втрачає 536,544 млрд. грн.

Висновки

Сьогодні частка піратського програмного забезпечення оцінюється в 69 %. Оцінена базова вартість програмних продуктів становить 536 млрд. грн. від користувачів, які використовують неліцензійне програмне забезпечення. У випадку відмови від піратського забезпечення ВВП виросте, але при цьому через низький рівень

доходів населення та вартість вітчизняної валюти, фінансове навантаження на середнього статистичного мешканця України також виросте.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, N 19-20,) Із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460-VI (5460-17) від 16.10.2012, ВВР, 2014, N 2-3.
2. Торгівельне представництво США (USTR) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://megamozg.ru/post/8116/>
3. Вахе Тороссян: «Держава може розглядати інформаційні технології як витратний інструмент. А може – як стратегічний актив» // Дзеркало тижня. – 2008. – N 39 (718). – 18-24 жовтня // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dt.ua/2000/2675/64392>
4. Березанська В. Боротьба з піратами за ринок програмного забезпечення в Україні / В. Березанська // Інтелектуальна власність. – Київ : ТОВ «Аспект-2003», 2008, N11. – С. 70-72.
5. Андрощук Г. Найпотужніші бренди світу: стан і тенденції / Г. Андрощук – Київ : ТОВ «Аспект-2003», 2008, N 12. – С. 19-31.
6. Інтелектуальна власність на програмне забезпечення в Україні [Текст] / В. С.Дмитришин, В. І Березанська. – К. : Вірлен, – 2005. – 312 с.: іл. – Бібліогр.: С. 308-311. – ISBN 966-8786-19-X
7. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/
8. BSA: Рівень піратства в Україні в 2011 р. знизився до 84% [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/news/bsa-uroven-piratstva-v-ukraine-v-2011-g-snizilsya-do-84--15052012222900>

Чубукова О. Ю., Писанець К. К., Жидков В. А.

Экономический эффект от прекращения использования пиратского программного обеспечения

Киевский национальный университет технологий и дизайна

В статье рассматривается: экономический эффект от прекращения использования пиратского программного обеспечения; определение основных преимуществ при постепенном переходе из пиратского к лицензионному программному обеспечению; представлены два подхода, чтобы наглядно показать проблемы пиратского программного обеспечения.

Ключевые слова: *пиратство, программное обеспечение, экономический эффект, программный продукт, авторское право, интеллектуальная собственность*

Chubukova O. U., Pisanets K. K., Zhidkov V. O.

The economic effect of the termination of the use of pirated software

Kiev National University of Technology and Design

This article discusses: the economic impact of eliminating the use of pirated software; identification of the main advantages for a gradual transition from pirate to the licensed software; Two approaches are presented to illustrate the problem of software piracy.

Keywords: *piracy, software, economic effects, software, copyright, intellectual property*